

KERUEN

M.O. ÁÝEZOV
ATYNDAGY ÁDEBIET
JÁNE ÓNER
INSTITYTYNYŇ

HABARSHYSY

M.O. AUEZOV INSTITUTE
OF LITERATURE AND ART

HERALD

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА ИМЕНИ
М.О.АУЭЗОВА

ВЕСТНИК

№3, 76-ТОМ

2022

ISSN 2078-8134

**М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ
ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ**

КЕРУЕН

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

2005 жылы құрылған

**№3, 76-том
2022**

ISSN 2078-8134

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА
ИМ. М.О.АУЭЗОВА

КЕРУЕН

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

основан в 2005 году

№3, том 76
2022

ISSN 2078-8134

**M.O.AUEZOV INSTITUTE OF
LITERATURE AND ART**

KERUEN

SCIENTIFIC JOURNAL

founded in 2005

№3, 76 vol
2022

Ғылыми журнал

Ғылыми журнал 2005
жылдан бері шығады.

Құрылтайшысы және
баспагері:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты

Редакция мен баспагер
мекен жайы:

Заңды мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Шевченко к-сі, 28,
050010,

Нақты мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Құрманғазы к-сі, 29,
2-қабат, 050010,

Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

Электрондық пошта:
keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Жылына 4 рет жарық көреді.

Журнал 2005 жылғы
24 наурызда Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және спорт
министрлігі, Ақпарат және
мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі: 2005 жылғы 24
наурыздағы №5844-Ж.

«КЕРУЕН»

№3, 76-том, 2022

Бас редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Ісләмжанұлы,
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА
корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институтының бас директоры
(Алматы, Қазақстан)

Бас редактордың орынбасарлары:

Ғылыми редактор:

ҚАЛИЕВА Альмира Қайыртайқызы, фило-
логия ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер институты бас
директорының ғылым жөніндегі орынбасары
(Алматы, Қазақстан)

Жауапты редакторлар:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институты бас директорының
орынбасары (Алматы, Қазақстан)

САРСЕНБАЕВА Жансұлу Баденқызы,
магистр, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және
өнер институтының ғылыми қызметкері
(Алматы, Қазақстан)

Научный журнал

Журнал издается с 2005
года.

Учредитель и издатель:

Институт литературы и
искусства
им. М.О. Ауэзова.

Адрес редакции и издателя:

Юридический адрес:
Казахстан, г. Алматы, ул.
Шевченко 28, 050010,
Фактический адрес: Казахстан,
г. Алматы, ул. Курмангазы 29,
2 этаж. 050010,
Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.
Email: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Выходит 4 раза в год

**Журнал зарегистрирован
24 марта 2005 года в
Комитете информации
и архивов Министерства
культуры, информации и
спорта**

Республики Казахстан.

**Свидетельство о регистрации:
24 марта 2005 г. №5844-Ж.**

«КЕРУЕН»

№3, том 76, 2022

Главный редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович,
доктор филологических наук, член-корреспон-
дент НАН РК, генеральный директор Института
литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы,
Казахстан)

Заместители главного редактора:

Научный редактор:

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат
филологических наук, заместитель по науке
генерального директора Института литературы
и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Ответственный редакторы:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генераль-
ного директора Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

САРСЕНБАЕВА Жансулу Баденовна, магистр,
научный сотрудник Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Scientific journal

The journal has been
published
since 2005

Constitutor and publisher:

M.O. Auezov Institute of
Literature and Art

**Address of the editorial and
publishing office:**

28, Shevchenko str., Almaty,
050010, Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 272-74-11,

+7 (727) 300-32-45.

E-mail: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Published 4 times a year

**The journal was registered
on March 24, 2005 in the
Committee of Information and
Archives of the Ministry of
Culture, Information and Sports
of the Republic of Kazakhstan.
Registration certificate: March
24, 2005 No. 5844-Zh.**

«KERUEN»

№3, 76 vol, 2022

Editor-in-Chief:

MATYZHANOV Kenzhekhan Islamzhanovich,
Doctor of Philology, Corresponding Member of
the National Academy of Sciences of the Republic
of Kazakhstan, Director General of the Institute of
Literature and Art named after MO Auezov (Almaty,
Kazakhstan)

Deputy Editors-in-Chiefs:

Scientific editor:

KALIEVA Almira Kairtayevna, Candidate of
Philological Sciences, Deputy Director General for
Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and
Art (Almaty, Kazakhstan)

Responsible Editors:

SULTAN Yertay, PhD, Deputy Director General
of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art
(Almaty, Kazakhstan)

SARSEN BAYEVA Zhansulu Badenovna, Master's
degree, researcher at the M.O. Auezov Institute of
Literature and Art (Almaty, Kazakhstan).

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

БАС РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Исламжанұлы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СҰЛТАН Ермай, PhD, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ахмет Байұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ филология факультетінің деканы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серік Нығметоллаұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМІРБОЛАТ Алуа Берікбайқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НҰРҒАЛИ Қадиаша Рүстембековна, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің орыс филологиясы кафедрасы меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гүлжахан Жұмабердіқызы, филология ғылымдарының докторы, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

ҚАЛИЕВА Алмира Қайыртайқызы, филология ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

ҚЫДЫР Тәрәлі Еділбайұы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШӘРІПОВА Диляра Сафарғалиқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Ақлима Қайырденқызы, өнертану кандидаты, доцент, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

ҚАЗТУҒАНОВА Айнұр Жасанбергенқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТҰРМАҒАМБЕТОВА Бақыт, өнертану кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің доценті (Атырау, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖҮНДІБАЕВА Арай Қанатияқызы, PhD, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Қазақстан тарихы зертханасының меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гүлназ Рахымқызы, PhD, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:
БАГНО Всеволод Евгеньевич, филология ғылымдарының докторы, профессор, Ресей Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі (Санкт-Петербург, Ресей)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДІРБАЙ Гүлнар Турабекқызы, тарих ғылымдарының докторы, Колумбия университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

СНАМОРРО Antonio Chicharro, ғылым докторы, философия және қолжазба факультетінің профессоры (Гранада, Испания) H = 2

КРАСОВСКАЯ Аксиния, филология ғылымдарының докторы, профессор, Бухарест Университеті (Бухарест, Румыния) H = 1

НИКОЛАС Мари, филология ғылымдарының докторы, профессор, Лихай Университеті (Пенсильвания, АҚШ) H = 1

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)
Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханович, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, советник Президента Республики Казахстан (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, главный научный сотрудник Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омурбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, декан филологического факультета КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серик Ныгметоллаевич, доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМИРБОЛАТ Алуа Берикбаевна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой казахской литературы и теории литературы КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НУРГАЛИ Кадиша Рустембековна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русской филологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гульжанхан Жумабердыевна, доктор филологических наук, доцент, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат филологических наук, заместитель по науке генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

КЫДЫР Торали Едилбай, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШАРИПОВА Дилара Сафаргалиевна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Акlima Каурденовна, кандидат искусствоведения, доцент Казахской национальной консерватории имени Курмангазы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

КАЗТУГАНОВА Айнур Жасанбергеневна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТУРМАГАМБЕТОВА Бахыт Жолдыбаевна, кандидат искусствоведения, музыковед, доцент кафедры музыки и искусства Атырау Университет им. Х.Досмухамедова (Атырау, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖУНДИБАЕВА Арай Канатиевна, PhD, ассоциированный профессор, заведующий лабораторией казахского языка, казахской литературы, истории Казахстана Национальной академии образования имени И. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахимовна, PhD, преподаватель кафедры казахской литературы и теории литературы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук (Санкт-Петербург, Россия)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДИРБАЙ Гульнар Турабековна, доктор исторических наук, профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк, США)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

SHAMORRO Antonio Chicharro, доктор наук, профессор

Гранадского университета, заведующий факультета философии и рукописи (Гранада, Испания) N = 2

КРАСОВСКАЯ Аксинья, доктор филологических наук, профессор, Бухарестский университет (Бухарест, Румыния) N = 1

НИКОЛАС Мари, доктор филологических наук, профессор, Университет Лихай (Пенсильвания, США) N = 1

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF:

MATYZZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General director of the M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SULTAN Yertay, Ph.D., Vice-general director of M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanovich, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, President's advisor of the Republic of Kazakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

BAZARBAYEVA Zeynep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Chief Researcher of the Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ZHOLDASBEKOVA Bayan Omirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Philological Faculty of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

NEGIMOV Serik Nygmetollayevich, Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of L.Gumilev Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=searchauthorlookup>

TEMIRBOLAT Alua Berikbayevna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Kazakh Literature and Literary Theory of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

NURGALI Kadisha Rustembekovna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Russian Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ORDA Gulzhakhan Zhumberdyevna, Doctor of Philology, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

KALIYEVA Almira Kairtayevna, Candidate of Philological Sciences, Deputy Director General for Science of the M.O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ANANYEVA Svetlana Viktorovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=searchauthorlookup>

KYDYR Torali Edilbay, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

SHARIPOVA Dilyara Safargaliyeva, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher at the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

OMAROVA Aklima Kairdenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Kurmangazy Kazakh National Conservatory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

KAZTUGANOVA Ainur Zhasanbergenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

TURMAGAMBETOVA Bakhyt Zholdybayevna, Candidate of Art History, Senior lecturer at the Department of Music and Art of H.Dosmukhamedov Atyrau University (Atyrau, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ZHUNDIBAYEVA Arai Kanapiyevna, PhD, Associate Professor, Head of the Laboratory of the Kazakh language, Kazakh Literature, History of Kazakhstan of the I. Altynsarin National Academy of Education (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

DAUTOVA Gulnaz Rakhimovna, PhD, Lecturer, Department of Kazakh Literature and Literary Theory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL:

BAGNO Vsevolod, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg, Russia)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

KENDIRBAY Gulnar Turabekovna, Doctor of Historical Sciences, Professor of Columbia University (New York, USA)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

CHAMORRO Antonio Chicharro, Doctor of Sciences, Professor of Granada University, Head of the Faculty of Philosophy and Manuscript (Granada, Spain)
H = 2

KRASOVSKAYA Aksinia, Doctor of Philology, Professor, Bucharest University (Bucharest, Romania)
H = 1

NIKOLAS Mary, Doctor of Philology, Professor, Lehigh University (Pennsylvania, USA)
H = 1

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың алғы сөзі.....14

Әдебиеттану

<i>Даутұлы Т., Матыжанов К.С.</i> Жаңылтпаштардың құрылымындағы ұйқастың рөлі.....	17
<i>Мәдібаева Қ.Қ.</i> Ахмет Байтұрсынұлының әдебиеттану терминдерін қалыптау ұстанымы.....	26
<i>Кажытай Б.К., Оразбек М.С.</i> Оксюморон – поэтикалық категория.....	37
<i>Әуесбаева П.Т.</i> Ауызша әңгімелердің тақырыптық-идеялық және поэтикалық сипаты.....	48
<i>Нұрдәулетова Б.И., Нұржан А.С.</i> Жерлеу орындарындағы суреттердің сакралды семантикасы (Маңғыстау аймағы мысалында).....	61
<i>Бейсенұлы Ж., Шаймерденова Қ.Қ., Мамаева Г.Б.</i> Мағжан мен Чолпан шығармашылығындағы ортақ сарындар.....	77
<i>Тұяқбаев Ғ.Ә., Тайман С.Т., Уразова А.К.</i> Мұстафа Шоқайдың эпистолярлық мұрасы.....	91
<i>Джумағалиева У.З., Демченко Л.Н., Ананьева С.В.</i> В. Михайловтың «Аспан мен жер арасындағы бір өзі...» роман-эссесі рецептивтік эстетика мән-мәтінінде.....	101
<i>Жанбершиева Ұ.Н., Оралова Г.С.</i> Сыр бойында туған аңыздардың ұлттық сананы жаңғыртудағы маңызы.....	111
<i>Ислямбекова А.К., Оздемир Н.</i> Балалар ойындарының тұлғалық даму үдерісіндегі әсері және ерекшеліктері.....	120
<i>Аубакирова Қ.Қ., Камешева Г.А., Мустафаева А.А.</i> Мәмлүктер кезіндегі әдеби ескерткіштер және «Иршәдул-мулук уәс-салатин» ескерткіші (XIII-XV ғ.).....	128
<i>Хуатбекұлы Е.</i> Балаларға арналған шығармаларда шындықты бейнелеу (Б. Әділ шығармаларының негізінде).....	137
<i>Худайбергенов Н.Д.</i> Ескен Елубаев поэзиясындағы ұлттық құндылықтар жүйесінің көркемдік ерекшеліктері.....	149
<i>Баязитов Б.Б.</i> Қазіргі қазақ поэзиясындағы психологизм.....	161
<i>Набиолла Н.</i> Таласбек Әсемқұловтың «Талтүс» романындағы фольклоризм.....	173
<i>Калижарова Ж.Т.</i> Қазақ әдебиетіндегі эпистолярлық жанрдың тарихы.....	183
<i>Сағатова Ш.Б., Юнисов Е.А.</i> Қазақ мақал-мәтелдеріндегі «ар – ұждан» концептісі.....	194
<i>Сұлтанғалиева Р.Б., Харисова Ж.Ж.</i> Әдеби шығармадағы кездейсоқ оқиғалар әлеміндегі кейіпкерлердің алеаторика мен хэппенинг ерекшеліктеріне сай бейнеленуі.....	205
<i>Карбозов Е.К., Шегебаев А.М., Қыргызбаева А.Д.</i> Қазіргі қазақ әңгімелеріндегі сакральдылық ұғым-түсініктердің көркемдік қызметі.....	216

Мәдениеттану

<i>Жұмаш А.Ы., Әбенова Ә.Е., Күлетова Ұ.А.</i> Сахна тілін оқыту әдістерінің ерекшеліктері.....	232
<i>Шарипова Д.С., Ақсақалова Ж.А.</i> Заманауи Қазақстан кескіндемесіндегі тарихи тақырыптың жаңғыруы.....	241
<i>Исламбаева З.У., Ташимова М.М.</i> Заманауи қазақ театр өнеріндегі рухани жаңғырудың көрінісі.....	249
<i>Еркебай А.С.</i> ХХІ ғасырдағы классикалық қойылымдардың сахна тіліндегі жаңашылдығы.....	262
<i>Алимкулова Ж.К., Кубеков Т.Н.</i> «Құлагер» қойылымындағы актерлердің шеберлік тәсілі және кейіпкер сомдаудың стилі.....	272
<i>Кенджақұлова А. Б., Әлжанов Ғ.М.</i> Қазіргі қазақ станокты графикасындағы фольклорлық мотивтер.....	285
<i>Әден Ж.Ш., Сансызбаева С.К.</i> Билингвизм трансмәдени коммуникация құбылысы ретінде.....	304

СОДЕРЖАНИЕ

Обращение главного редактора.....15

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Даутулы Т., Матыжанов К.С.</i> Роль рифм в структуре скороговорок.....	17
<i>Мадибаетова К.К.</i> Принцип Ахмета Байтурсынова образования литературных терминов.....	26
<i>Кажытай Б.К., Оразбек М.С.</i> Оксюморон – поэтическая категория.....	37
<i>Ауесбаева П.Т.</i> Идеино-тематический и поэтический характер устных рассказов.....	48
<i>Нурдаулетова Б.И., Нуржан А.С.</i> Сакральная семантика изображений в захоронениях (на примере Мангистауской области).....	61
<i>Бейсенулы Ж., Шаймерденова К.К., Мамаева Г.Б.</i> Общие направления в творчестве Магжана и Чолпана.....	77
<i>Тыякбаев Г.А., Тайман С.Т., Уразова А.К.</i> Эпистолярное наследие Мустафы Шокая.....	91
<i>Джумагалиева У.З., Демченко Л.Н., Ананьева С.В.</i> Роман-эссе В. Михайлова «Один меж небом и землей...» в контексте рецептивной эстетики.....	101
<i>Жанбердиева У.Н., Оралова Г.С.</i> Роль мифов рожденных на берегу Сыра в возрождении национального сознания.....	111
<i>Ислямбекова А.К., Оздемир Н.</i> Влияние и особенности детских игр в процессе личностного развития детей.....	120
<i>Аубакирова К.К., Камишева Г.А., Мустафаева А.А.</i> Литературные памятники мамлюкского периода и письменный памятник «Иршадудль-мулук уас-салатин» (XIII-XV вв.).....	128
<i>Хуатбекұлы Е.</i> Изображение действительности в произведениях для детей (По произведениям Б. Адила).....	137
<i>Худайбергенов Н.Д.</i> Художественные особенности системы национальных ценностей в поэзии Ескена Елубаева.....	149
<i>Баязитов Б.Б.</i> Психологизм в современной казахской поэзии.....	161
<i>Набиолла Н.</i> Фольклоризм в романе Таласбека Асемкулова «Талтус».....	173
<i>Калижарова Ж.Т.</i> История эпистолярного жанра в казахской литературе.....	183
<i>Сагатов Ш.Б., Юнисов Е.А.</i> Концепт «совесть» в казахских пословицах.....	194
<i>Султангалиева Р.Б., Харисова Ж.Ж.</i> Отражение персонажей в мире случайных событий в литературном произведении в соответствии с особенностями алеаторики и хэппенинг.....	205
<i>Карбозов Е.К., Шегебаев А.М., Киргизбаева А.Д.</i> Художественная функция концептов сакральности в современных казахских рассказах.....	216

КУЛЬТУРОЛОГИЯ

<i>Жумаши А.Ы., Абеннова А.Е., Кулетова У.А.</i> Особенности методики обучения сценической речи.....	232
<i>Шаринова Д.С., Аксакалова Ж.А.</i> Модернизация исторической темы в живописи современного Казахстана.....	241
<i>Исламбаева З.У., Ташимова М.М.</i> Отражение духовной модернизации современного казахского театрального искусства.....	249
<i>Еркебай А.С.</i> Новизна сценической речи в классических постановках XXI века.....	262
<i>Алимкулова Ж.К., Кубеков Т.Н.</i> Способ работы актеров в постановке «Кулагер» и стиль исполнения персонажа.....	272
<i>Кенжакулова А.Б., Альжанов Г.М.</i> Фольклорные мотивы в современной казахской станковой графике.....	285
<i>Әден Ж.Ш., Сансызбаева С.К.</i> Двужызычие как феномен транскультурной коммуникации.....	304

CONTENT

Editor-in-chief's address.....16

LITERARY STUDIES

<i>Dautuly T., Matyzhanov K.S.</i> Phe role of rhymes in the structure of tongue twisters.....	17
<i>Madibayeva K.K.</i> Akhmet Baitursynov's principle of formation of literary terms.....	26
<i>Kazhytay B.K., Orazbek M.S.</i> Oxymoron – poetic category.....	37
<i>Auyesbayeva P.T.</i> Thematic-ideological and poetic character of oral narratives.....	48
<i>Nurdauletova B.I., Nurzhan A.S.</i> Sacred semantics of images in burial places (on the example of Mangystau region).....	61
<i>Beisenuly Zh., Shaimerdenova K.K., Mamayeva G.B.</i> Common trends in creative activities of Magzhana and Cholpon.....	77
<i>Tuyakbayev G.A., Taiman S.T., Urazova A.K.</i> Epistolary legacy of Mustafa Shokay.....	91
<i>Dzhumagalieva U.S., Demchenko L.N., Ananyeva S.V.</i> Roman-essay by V. Mikhailov «One between heaven and earth ...» in the context of receptive aesthetics.....	101
<i>Zhanbershiyeva U.N., Oralova G.S.</i> The significance of the Syr land legends in modernizing the national consciousness.....	111
<i>Islyambekova A.K., Ozdemir N.</i> Influence and features of children`s games in the process of personal development of children.....	120
<i>Aubakirova K.K., Kamisheva G.A., Mustafayeva A.A.</i> Literary monuments in the Mamluk period and the manuscript "Irshadul-muluk uas-salatin" (13-15th centuries).....	128
<i>Khuatbekuly Y.</i> Representation of reality in works for children (Based on the works of B. Adil).....	137
<i>Khudaibergenov N.D.</i> Artistic features of the system of national values in the poetry of Yesken Yelubaev.....	149
<i>Bayazitov B.B.</i> Psychologism in modern kazakh poetry.....	161
<i>Nabiolla N.</i> Folklorism in Talasbek Asemkulov's novel «Taltus».....	173
<i>Kalizharova Zh.T.</i> The history of the epistolary genre in Kazakh literature.....	183
<i>Sagatova Sh.B., Yunissov Y.A.</i> The meaning of the «conscience» concept in Kazakh proverbs.....	194
<i>Sultangaliyeva R.B., Kharisova Zh.Zh.</i> Reflection of characters in the world of random events in a literary work according to the features of aleatorics and happening.....	205
<i>Karbozov Y.K., Shegebayev A.M., Kyrgyzbayeva A.D.</i> The artistic function of the concepts of sacredness in modern Kazakh stories.....	216

CULTURAL STUDIES

<i>Zhumash A.I., Abenova A.E., Kuletova U.A.</i> Features of the medical science of scenic speech training.....	232
<i>Sharipova D.S., Axakalova Zh.A.</i> Modernization of the historical theme in the painting of modern Kazakhstan.....	241
<i>Islambayeva Z.U., Tauumova M.M.</i> A reflection of the spiritual modernization of the modern Kazakh theatrical art.....	249
<i>Yerkebay A.</i> Novelty of stage language in classical plays of XXI century.....	262
<i>Alimkulova Zh.K., Kubekov T.N.</i> The way the actors work in the production of "Kulager" and the style of performance of the character.....	272
<i>Kenjakulova A.B., Alzhanov G.M.</i> Folklore motifs in modern Kazakh easel graphics.....	285
<i>Aden Zh.Sh., Sansyzybayeva S.K.</i> Bilingualism as a phenomenon of transcultural communication.....	304

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

Сіз «Керуен» ғылыми журналының кезекті санын ашып отырсыз.

Журнал мақалалары CrossRef дерекқорында тіркеледі және әр автордың мақаласына DOI - электронды құжаттарға сілтеме жасау үшін пайдаланылатын цифрлық объект идентификаторы беріледі. Журнал «Ұлттық ғылыми-техникалық сараптама орталығы» акционерлік қоғамның (NCSTE) Қазақстандық дәйексөздер базасында (KazBC) индекстеледі. Алдағы уақыттарда авторларды Web of Science және Scopus халықаралық дәйексөздер базасына енгізілген басылымдарда қабылданған стандарттарға сәйкес жарияланымдар дайындауға бағдарлай бастаймыз. Бұған дейін аннотация мен кілт сөздердің көлеміне қойылатын талаптар реттелген.

Журналдың редакциялық алқасына қазақстандық және шетелдік жетекші ғалымдар кіреді. Журнал авторлардың жарияланымдарының ақпараттық ашықтығы мен қолжетімділігі саясатын ұстанады; мақалалар журналдың веб-сайтында үш тілде толық мәтінді қол жетімділікпен орналастырылған.

Журналдың мақсаты- гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа жетістіктердің нәтижесі бойынша ақпарат беру.

Журналдың міндеттері:

Бұрын жарияланбаған және басқа журналда жариялау үшін ұсынылмаған түпнұсқа жоғары сапалы ғылыми мақалаларды қабылдау.

Авторлық құқыққа қатысты Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына және жариялау этикасы бойынша әлемдік тәжірибеде жалпы қабылданған ережелерге сүйену.

Келесі гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа зерттеулерді қамту:

1. Әдебиеттану
2. Мәдениеттану

Құрметпен, «Керуен» журналының бас редакторы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан) МАТЫДЖАНОВ Кенжесхан Ісләмжанұлы

Уважаемые читатели, коллеги, единомышленники, друзья!

Перед вами очередной номер научного журнала «**Керуен**».

Статьи журнала регистрируются в БД CrossRef и к каждой авторской статье обязательно присваивается DOI – цифровой идентификатор объекта, который используется для обеспечения цитирования, ссылки и выхода на электронные документы. Журнал индексируется Казахстанской базой цитирования (КазБЦ) АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы» (НЦГНТЭ). Постепенно мы начинаем ориентировать авторов на подготовку публикаций по стандартам, принятым в изданиях, входящих в международные базы цитирований Web of Science и Scopus. Ранее уже были скорректированы требования к объему аннотации и ключевым словам.

В составе редакционной коллегии журнала представлены ведущие казахстанские и зарубежные ученые. Журнал следует политике информационной открытости и доступности публикаций авторов, статьи размещаются на сайте журнала на трех языках в полнотекстовом доступе.

Целью журнала является распространение научной информации и привлечение новых авторов. Журнал инициирует дискуссии по результатам новых достижений в области гуманитарных наук.

Задачи журнала:

Принимать оригинальные высококачественные научные статьи, ранее не опубликованные и не представленные для публикации в другом журнале.

Опирается на требования законодательства Республики Казахстан в отношении авторского права и общепринятые в мировой практике положения по публикационной этике.

Ориентироваться на охват публикаций по следующим специальностям в области гуманитарных наук.

1. Литературоведение
2. Культурология

С уважением и надеждой на сотрудничество, главный редактор «Керуен», доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович.

Dear readers, colleagues, associates, friends!

Here is the next issue of the scientific journal "Keruen".

Journal articles are registered in the CrossRef database and a DOI is necessarily assigned to each author's article - a digital object identifier that is used to provide citation, reference and output to electronic documents. The journal is indexed by the Kazakhstan Citation Database (KazCD) of the National Center for State Scientific and Technical Expertise JSC (NCSTE). Gradually, we begin to orient the authors to the preparation of publications according to the standards adopted in the editions included in the international citation databases Web of Science and Scopus. Previously, the requirements for the volume of the annotation and keywords have already been adjusted.

The editorial board of the journal includes leading Kazakhstani and foreign scientists. The journal follows the policy of information openness and accessibility of authors' publications; articles are posted on the journal's website in three languages in full-text access.

The purpose of the journal is to disseminate scientific information and attract new authors. The journal initiates discussions on the outcome of new advances in the humanities.

The tasks of the journal:

Accept original high quality scientific articles that have not been previously published or submitted for publication in another journal.

Rely on the requirements of the legislation of the Republic of Kazakhstan in relation to copyright and generally accepted in world practice provisions on publication ethics.

Focus on the coverage of publications in the following specialties: humanitarian sciences

1. Literary studies
2. Cultural studies

With respect and hope for cooperation, Editor-in-chief of "Keruen", Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art MATYZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich.

Кажытай Б.К. *1, Оразбек М.С. 2

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Астана, Қазақстан.*

*E-mail: k_azhytay@mail.ru, makpal_zere@mail.ru
ORCID: 0000-0002-2635-702X, 0000-0002-0703-3142*

ОКСЮМОРОН – ПОЭТИКАЛЫҚ КАТЕГОРИЯ

Аңдатпа. Бұл мақалада оксюморонның өзіндік поэтика құбылысы ретіндегі ерекшелігін түсіндіріп, лингвист, психолог, әдебиеттанушы, философ ғалымдардың еңбектерін негізге ала отырып, оксюморонның мәні анықталды. Оксюморонның поэтикалық ерекшелігін анықтауды ең алдымен, оның табиғаты туралы көзқарастарды жүйелеуден бастау керек. Осыған байланысты материалды жүйелеудің формалды-логикалық әдісін қолдана отырып, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерде, анықтамалық материалдары бар негізгі сөздіктер мен энциклопедияларда оксюморонға берілген анықтамаларды қарастырдық. Бұл анықтамалар, әдетте, авторлар мен оқу-әдістемелік құралдар және ғылыми-зерттеу әдебиеттерінің зерттеулеріне негізделетін ортақ көзқарас ретінде қызмет етеді.

Жүйелеудің бұл принципін пайдалана отырып біз, біріншіден, оксюморон идеясын поэтикалық категория ретінде қалыптастырудың негізгі сәттерін бақыладық, екіншіден, зерттеушілер үшін өзекті болып табылатын оксюморонды талдаудың семантикалық, стильдік, құрылымдық-логикалық, көркемдік және поэтикалық аспектілерін анықтадық, үшіншіден, оксюморонға қатысты ұғымдар шеңберін, осы салыстырулардың принциптері мен заңдылықтарын анықтап, оның мәнін нақтыладық.

Кілт сөздер: оксюморон, қарама-қайшылық, диада, поэтикалық оксюморон, стилистикалық тәсіл

Кіріспе. Қазақ әдебиетінде тереңірек зерттеуді талап ететін теориялық категориялар баршылық. Бұл жағдайда ең алдымен зерттеу нысанына алынған мәселе туралы бұрынғы қалыптасқан, дәстүрлі түсінікті бұрмаламай анықтау маңызды. Әдебиеттану ғылымындағы мұндай мәселенің бірі – көркем шығарма мазмұнындағы оксюморонның поэтикалық қызметінің жаңа қырларын айқындау.

Қарама-қарсы мәндегі, қайшылықты ұғымдардың мағынасын зерттеуге деген қызығушылық ғылымдардың атасы философия ілімінде өте ежелгі заманда бастау алды. Сондай-ақ күрделі категориялар қатарынан орын алған болатын. Содан бері қарай ғылымның психология, логика, лингвистика сияқты салаларында өзіндік сипатқа ие болды.

«Қарама-қарсылық» және «қайшылық» ұғымдарының мән-мағынасын ашуда философияда Аристотель, Гегель, И. Кант, В.И. Горбач зерттеулерінен, логикада Д.П. Горский, А.Д. Гетманова, психолінгвистикада Қ. Жарықбаев, Ф.Н. Гонобалин, С.Н. Кахиани, А.А. Брудный, Э.И. Родичева, В.А. Маслованың зерттеу еңбектеріндегі негізгі тұжырымдарды басшылыққа алуға болады. Философиялық тұрғыда қарама-қайшылық бірін-бірі жоққа шығару қасиеттерін иеленсе, осы қайшылықтың екі шегі қарама-қарсы құбылыстар болып табылады деп түсіндіріліп жүр.

Қазақ әдебиеттануында, көркем-эстетикалық салада оксюморонды пайдалану ирония, антоним, эпитет, антитеза, парадокс, энантиосемия тәрізді құбылыстарды жандандыруға алып келеді. Бұл құбылыстардың барлығы қазақ әдебиетіндегі

дәстүрлі құбылыстар болса, оксюморон әлі де терең зерттеуді талап ететін жаңа құбылыстар қатарына жатады. Ал оның қазақ әдебиеттануында кенже қалып келе жатқаны зерттеу жұмысының өзектілігіне жетелейді. Дәстүрлі анықтамалармен шектеліп келген поэтикалық категорияның табиғатын ашу, шетелдік зерттеулер негізінде анықтамасын кеңейту, қазіргі қазақ әдебиетінде пайдаланылу ауқымын саралау жұмыстың жаңалығына әкелді.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Зерттеу материалы ретінде шетелдік және қазақстандық ғалымдардың теориялық еңбектері басшылыққа алынады. Тақырыпты зерттеу барысында оксюморон мағынасындағы сөздер мен сөйлемдердің мәтіндегі мәнін анықтау, оксюморон категориясының мағынасын талдау негізгі мақсатымыз болғандықтан герменевтикалық әдісті қолдандық. Қазақ ақындарының өлеңдерін орыс ақыны А.С. Пушкин шығармаларымен салыстырмалы ғылыми зерттеу мақсатында компаративистік талдау әдісі қолданылды.

Талқылау. Ең алдымен оксюморон ұғымы туралы жан-жақты зерделеп, оның мәнін айқындап алуымыз керек. Қарама-қарсы мәндегі қос сөзден (*өлі-тірі*), сөйлемнен («О дүниенің қонағы») немесе сөз тіркесінен (зор үнсіздік) құралып бір мағына беретін ұғым-түсінікті оксюморон деп атаймыз.

Әдебиеттану терминдері мен ұғымдарының энциклопедиясында: «ОКСЮМОРОН, оксиморон (греч. *οχυμορον*) – стилистическая фигура, состоящая в сочетании несочетаемого по смыслу; противоречивое единство, разновидность парадокса. Оксюморон считают также разновидностью антитезы, однако антитеза есть противопоставление понятий и явлений, их принципиальное разграничение, т.е. ее функция фактически противоположна функции оксюморона» (Терминдер мен ұғымдардың әдеби энциклопедиясы, 2001: 690-691) деген анықтама берген. Демек, оксюморон мағынасы сәйкес келмейтін тіркестерден құралған стилистикалық фигура, қарама-қайшы ұғымдардың бірлігі, парадокстің түрі. Сонымен қатар оксюморонды антитезаның бір түрі деп те санайды. Бірақ антитеза бір-біріне мүлде қарама-қарсы ұғымдар көрінісі. Ал оксюморон қарама-қарсылықтың бірігіп бір стилистикалық фигураға айналуы. Көріп тұрғанымыздай элем әдебиетінде М. Сервантес, У. Уитмен, орыс әдебиетінде М.Ю. Лермонтов, А.С. Пушкин, А. Ахматова, В.А. Жуковский, Б.Л. Пастернак сияқты белгілі ақын-жазушылар өмірдің құпия тылысымын, адамның нәзік жан дүниесін ерекше түйсікпен сезіне бейнелеу шеберлігін оксюморон арқылы әйгілей алды.

Қазақ әдебиетінде зерттеуші А.Е. Жүсіпов «Қазіргі қазақ тіліндегі қарама-қарсылықтың коннекторлары» деп аталатын еңбегінде: «Оның бірінші бөлігі грек тілінен аударғанда «оксю» – «өткір» деген мағынаны, ал «морон» – «ақымақтық» деген мағынаны білдіреді» (Жүсіпов, 2011: 15) де, «аңғырт тапқырлық» оксюмороны пайда болады деген пікір білдірген. Бұл жерде оксюморонның негізгі ерекшелігі екі сөздің тіркесуі нәтижесінде екі ұғым да ішінара мағынасын жоғалтып, жаңа мағына қалыптасуында.

Оксюморонға семантикалық және құрылымдық тұрғыдан берілген әртүрлі анықтамаларды салыстырмалы түрде қарастырдық, мысалы, И.Б. Бурдонов өз еңбегінде: «сөздердің бірбіріне ыңғайласуы», «әр түрлі сөздер арасында жаңа туыстықтың тууы» деген анықтамаларды Ю. Тыняновтың «Проблема стихотворного языка» еңбегінде кездестіреміз. Ғалым Б. Эйбенхаумның ойынша оксюморон де-

геніміз сөздер арасындағы «корреспонденция». В. Григорьев оксюморонды «мағына жақындығы», «бір лексема мағынасының басқа бір лексемада көрінуі» (Жүсіпов, 2004: 27) деп оксюморон туралы зерттеген ғалымдардың еңбектерін саралайды. Барлық анықтамалардың ішінен Ю. Левин, Д. Сегал, Р. Тимменчик, В. Топоров, Т. Цивьян сияқты бірнеше ғалымның мақұлдауымен оксюморон – лексемалардың «синонгтенуі», «лексемалардың өзара мағыналық қасиеттерімен алмасуы» (Левин, Сегал, Тименчик, Топоров, Цивьян, 1974: 49) анықтамасы басқаларымен салыстырғанда әлдеқайда көп пайдаланылады деп есептейміз.

Бұл құбылыстың анықтамасы, зерттелуі, қызметі тәрізді күрделі тақырыптарға өтпес бұрын ғалымдар оның атауы қалай жазылады және қалай айтылады деген сұрақтарға тоқталуы қажет. Оксюморон немесе оксиморон. Біздің зерттеуіміз бойынша екі түріне де рұқсат берілген. Соған қарамастан бір ғалымдар бірінші түрін тандаса, өзгелері екінші түріне тоқталады. Ғалымдар арасында осындай даулардың туындау себебі грек әрпінің «*ύ*» (ипсилон) қалай оқылуына байланысты. Қазіргі терминологияда грек тілінен шыққан жазылудың екі түрі де қолданылады:

1. «жаңа жүйе» – грек сөздерінің латын тіліне ауысуына сай және ежелгі гректік айтылымды бейнелейді;

2. «ескі жүйе» – грек сөздерінің славяндық шіркеу тіліне ауысуына сай және жаңа гректік айтылымды бейнелейді.

Жаңа жүйеде ипсилон *и/ю/в* түрінде оқылса, ескі жүйеде тек *и/в* түрінде ғана оқылады. Сол себепті ресми түрде «оксюморон» тек жаңа жүйеге сай келетін болса, «оксиморон» – екі жүйеге де сай. Екі түрдің ғаламторда қолданылу жиілігіне үңілсек оксюморонға – 93 700 сілтеме (80%), ал оксиморонға – 22 700 сілтеме (20%). Сол себепті біз де өз ғылыми жұмысымызда оксюморон тіркесін пайдаланғанымыз жөн деген қорытындыға келдік.

Үлкен энциклопедиялық сөздікте: «Жасампаздықты, дамуды білдіретін Хари яки Вишну және жойымпаздықты танытатын Хара, яки Шива тұтастығының символдық мәніне үңілер болсақ, «Бір тірі заттың екі маңызды құрамдас бөлігін құрайтын бір-біріне қарама-қарсылықтардың қосылысы ретіндегі Хари-Хара өмірдің өзі екен: Олар біздің әрқайсымыздың бойымызда бар. Алайда, оның көрінуін селт етпестен көтеруге, шыдауға кім қабілетті? Қайшылық тірілткен саңылаусыз бетперде қарама-қарсы күштердің – бір мезгілде, жойылу мен дамудың шетін, ішкі ширығуын мазда-тып отырады... Хари-Хара – бұл болмыс символы, күллі тіршілік иелерінің ішінде болатын тірі диада» (Норман, 2005: 94). Бұл Үнді халқы туралы мысал болса, осыған ұқсас дүние қазақ әдебиетінде де бар. Қазақ ауыз әдебиетінде бұрыннан келе жатқан «Аяз би» ертегісінен де қарама-қарсылықтың ерекше түрін байқауымызға болады. Уәзірлердің «Адамның жаманы» деп ертіп келген адамы, қырық уәзірден асып түседі. Ханды ақылдылығымен таңқалдырған Жаман оның уәзіріне айналады.

Диада сөзінің мәнін түсіндіре кетсек, грек тілінде екілік, екі жақтылық деген ұғымды береді (Философиялық энциклопедиялық сөздік, 1983: 19). Диада – адам өмірінің шетке ысырылмайтын шындығы. Бүкіл ғұмыр екі жақтылыққа, соның негізінде туындайтын күреске, қозғалыс пен дамуға негізделеді.

Мифологиялық диаданың мәдени санадағы, көркемдік кеңістіктегі көрінісі түрлі поэтикалық тәсілдер мен тілдік-стильдік ұғымдардың қалыптасуынан танылады.

Лирикалық поэзияда адамның жан дүниесін қозғайтын кереғар сезімдер тартысы, ойлар қақтығысы қоршаған орта мен жан әлеміндегі қайшылықтар бір құбылыс, біртұтас бейнелеудің бойына сыйдырылып, бір ойдың тетігіне айналу түрінде көрінді. Қарама-қайшы түсініктердің тіркесуін, яки бір поэтикалық бірлікте үйлесуін сипаттайтын «оксюморон» әуелгі ұғымда «әсіре мағынасыздық» түріндегі антикалық стилистика термині ретінде таныс болса, енді оны қарама-қайшы ойлар мен сезімдер тартысын тұтастыра, үйлестіре берген поэтикалық тәсіл түрінде танығанымыз жөн.

«Оксюморонды стилистикалық тәсіл ретінде әдебиет классиктері де пайдаланды, қазіргі қаламгерлер де пайдалануда. Оксюморон көркем сөздің эмоциялық әсерлілігін арттырып, қарама-қайшылықтың бірлігін әйгілейді» (Аймұхамбет, Кішкенбаева, 2014: 2). Осы тұжырымға сүйенер болсақ, оксюморонның туындауына, стилистикалық тәсіл ретінде көркемдік кеңістіктен орын алуына диаданың негіз болғанын бағамдау қиын емес.

Оксюморонның поэтикадағы ерекшелігі туралы жазған орыс ғалымы Э.Г. Шестакова оксюморонды лингвистикалық тұрғыда қарастыру оны тіл жұтандығы мен қарабайырлыққа алып келеді деп санайды (Шестакова, 2009: 62). Қазақ прозасы мен поэзиясында оксюморонның шебер қолданылу ерекшелігіне көз жеткізгендіктен, әдеби шығармалардан зерттеу өте маңызды деген шешімге келдік. Оксюморонның троптық мәнін толық түсіну үшін оны тарихи-мәдени, әдеби дамумен тұрақты байланыста талдау қажет. Бұл байланыс троптың жалпылама астары арқылы жүзеге асады.

Оксюморонға әдебиеттану сөздігінде берілген анықтамаға тоқталар болсақ: «Оксюморон немесе оксиморон (грек. *Охуμορον* – сөзбе-сөз мағынасын аңғартатын тапқырлық), бірін-бірі теріске шығаратын қайшы ұғымдардан, мағынасы жағынан қарама-қарсы сөздерден құралып, соншалықты соны, тапқырлық, көркемдік әсер, образды ұғым тудыратын біртұтас сөз тізбегі, стильдік тәсіл. Мысалы: тірі өлік, шал жігіт, алпыстағы бозбала, дәрменсіз алып, жақсы өлім, т.б.» (Әдебиеттану. Терминдер сөздігі, 2006: 135). Сөздікте оксюморонның мағыналық ерекшелігіне, жасалу тәсіліне жете мән берген.

Қазақ әдебиеттануында ғалым А. Айғабылұлы тілімен айтатын болсақ: «Кейде сөз шеберлері қарама-қарсы ұғымдарды қатар синтаксистік тіркеске түсіріп, оксюморон жасау үшін де антонимдерді қолданады. Бұл әдіс көркем әдебиетте айтайын деген ойды көрнекілікпен салыстырып, нақтылап аша түсуге көмек береді» (Айғабылұлы, 2007: 27) дей келе мынандай мысалдар келтіреді:

Алматының үстінде ұшып жүрген аққулар,
Қанаттарыңда сендердің сағыныш бар, **тәтті у бар.**
(Т. Молдағалиев)

«Тәтті» сөзінің философиялық мағынасы – өмірдің рахаты, бақыты. Яғни осы өмірдегі қуаныштың символдық жалпылама атауы. Ал осы өлеңде кездесетін «тәтті у» оксюмороны ой тереңдігін танытуда үлкен рөл атқарып тұрғанын байқаймыз.

Ел ұмытпас ерінің дұрыс ісін,
Бір буынның бірегей ірісісің.
Бақытсызбын – **тірідей өлгендер** көп,
Бақыттысың – **өлгеннің тірісісің.**
(Қ. Мырзалиев)

«Тірі – өлі» антонимінің тіркесуі негізінде туындаған оксюморон бірсыпыра бейнелі ойға арқау болды. Алтын Орда дәуірінің ақыны Құтып «Қалың жұрт екіге бөлінеді: ұқпаған – өлік, түсінген – тірі» (Али-заде, 2007: 83) деген. Тірі өлік оксюморонының поэзияда тұрақты түрде қолданылуының өзі бұл ұғымның адам баласы үшін маңыздылығын көрсетеді.

Ақын Г.Салықбай «Пенелопа екеуіміз» (Салықбай, 2012:192) өлеңінде лирикалық кейіпкердің арман- мұратын келесі жолдармен бейнелейді:

Біреулерге **өліден де өліміз**,
Біреулерге **тіріден де тіріміз**, -

Қ. Мырзалиевтегі «тірідей өлі», «өлгеннің тірісі» оксюмороны Г. Салықбайда «өліден де өлі», «тіріден де тірі» болып өзара ұқсас оксюморондар тізбегін құрайды. Сол арқылы лирикалық кейіпкердің хал-ахуалын, сезім халін аңғартады.

Өмір сүріп жүрміз бе не әлі біз?!
Жетпей жатып өзімізге әліміз.
Тірілердің тепкісінде жүретін,
«Тірі өлікпіз», айтыңдаршы, бәріміз!

Біз өлікпіз. Құдайымыз – тірілер,
(Тірілер де тап бір күні тілінер)
Ал, әзірше тілін тапқан тірінің,

«Тірі өліктен» тіршілікке ілінер (Ақан, 2015: 1), – деп жырлаған Марғұлан Ақан атты жас ақынның «Тірі өлік және тірілер...» атты өлеңінде мәселе «тірі өлік» оксюморонынан өрбіп, бүгінгі адамзаттық, ұлттық өзекті мәселе көтеріледі. Өмірден теперіш көрсе де, тірілерге, яғни билікке қарсы келе алмайтын жанның өліктен кем емес екенін көрсете алды, ал Г. Салықбай бұл ойды «өліден де өліміз» деген сөзбен жеткізіп берді. Бұл жерде оксюморон құбылысының айтылар ойды айшықтап жеткізудегі дәстүрлі жалғасын танимыз. Үш буын ақындарының өлеңдеріндегі бір бейнелеу осылайша тұтас бір жүйені құрап көркемдік кеңістікте адам болмысының табиғатын, қат-қабат сырын ашып беруге қызмет етеді.

Көркем мәтін деңгейінде тірі өліктің оксюморондық көрінісі ешқандай күмән тудырмайды, оның үстіне ол барлық ғылыми және оқу әдебиеттерінде дерлік оксюморонның классикалық үлгісі болып табылады. А.С. Пушкиннің өлеңін қарастырып көрейік:

И день настал. Встаёт с одра
Мазепа, сей страдалец хилый,
Сей **труп живой**, ещё вчера
Стонавший слабо над могилой (Пушкин, 1985-1986: 88)

Бұл жерде тірі өлік – өтіріктің, келеке мен мазақтың ирониялық көрінісі. Тірі өлік тіркесі әлсіз, ыңыранған адам сөздерімен қатар келіп, Мазепа атты кейіпкердің өмірін сипаттап тұр. Бұл жағдайда тірі өлік эмоционалды боялған өрнекке айналады. Сондықтан өлеңдегі тірі өліктің көрінісі оксюморондық мағынаны жүзеге асыру мүмкіндігін жоғалтып, толығымен иронияға айналады.

А.С. Пушкиннің Наполеонға арналған «Герой» өлеңінде де тірі өлік образын кездестіреміз:

Одров я вижу длинный строй,
Лежит на каждом **труп живой**,
Клеймённый мощною чумою,
Царицею болезней... он [Наполеон],
Не бранной смертью окружён,
Нахмурясь ходит меж одрами
И хладно руку жмёт чуме
И в погибающем уме
Рождает бодрость... (Пушкин, 1985-1986: 88)

Алдыңғы мысалға қарағанда мұнда оксюморондық мағына бар, себебі бұл жағдайда тірі өлік тіркесі арқылы өмір мен өлімнің арасында жатқан адамның көрінісі суреттеледі. Ал өмір мен өлім қатар болса, азапты жанның санасында арманның, торығу мен үміттің теңдігі туады.

Қазақ тілінің стилистикасы оқулығында: «Оксюморон мағынасы қарама-қарсы сөздер өзара тіркесіп, бір ұғымды білдіреді» деген анықтама беріліп, мынадай мысалдар келтірілген, тірі өлік (тірі аруақ), тірі жетім, жаман жақсы көру, уәдеден шығу (уәдесінде тұрды деген мағынасында айтылады), жіпсіз байлану, пышақсыз бауыздау, сондай-ақ, қайырсыз пайдадан қайырлы залал, тікеннен гүл, заһардан бал, қарға баласын аппағым дер, кірпі баласын жұмсағым дер, мен – тұмаған балаға кіндік шеше, қашпаған қашар сиырдың уызына, өгіз бұзаулағанда, ешкінің құйрығы көкке, түйенің құйрығы жерге жеткенде дегендердің әзіл-ойын аралас келетін сөйлеу тілі фразеологизмдерінің оксюморонға ұқсастығы байқалады (Балақаев, Жанпейісов, Томанов, Манасбаев, 2005: 110). Бұл ретте оксюморонның жаңа концепция жасаудан тұратын бейнелі сөйлеу әдістемесі екендігіне баса назар аударылады. Автор оксюморонды лингвистикалық және стилистикалық аспектіде қарастырады.

Энциклопедия, анықтағыш, қысқаша анықтама беретін әдебиеттерден бөлек алғанда қазақ тілінде оксюморон термині бірнеше адамдардың ғана еңбектерінде кездеседі. А.Е. Жүсіпов «Оксюморон – амбивалентті бағалауыштықтың көрінісі» (Жүсіпов, 2007: 83) атты мақаласында оксюморонды эпитетке жақын тәсіл деп береді. Эпитет сияқты оксюморон автордың нәрсеге немесе құбылысқа деген субъективті көзқарасын жеткізу үшін қолданылады (Турсунова, 1974: 110-112). Осындай ұқсастықты басшылыққа алған кей зерттеушілер оксюморонды эпитеттің бір түрі ретінде қарастырады. Сонымен қатар ғалым өз диссертациясында оксюморонды қарама-қарсылықтың коннекторы ретінде көрсетіп, оның түрлеріне, жасалу жолдарына тоқталады. Ал Ж.Қ.Әділбекова және Н.А.Ырсымбетовалар «Антонимдердің көркем мәтіндегі көріктеушілік қызметі» атты мақаласында оксюморонды шендестірудің бір түрі ретінде қарастырады (Әділбекова, Ырсымбетова, 2001: 60). Оксюморон шығарма құрылымында көркем сөздің эмоциялық мәнін күшейтіп, қарама-қарсылықтың тұтастығын танытады. Сол арқылы оқиға желісінің ширығуы, шиеленісуі көрсетіліп, кейіпкердің болмысы ашылады.

Орыс тіл білімінің ғалымдары оксюморонды мағыналық жағынан сипаттау барысында XIX-XX ғасырда жазылған 50-ден астам автордың поэтикалық шығармаларына, жазбаларына, хаттарына сүйенген. Зерттеушілердің ойынша оксюморон қызметі көбіне лирикалық поэзиядан көрінеді.

Аристотельдің бейнелеу парадоксының шегінен шығып, барокко суретшілері, керісінше, өнердің толық өзгертуші күшін ашу үшін өз субъектілерінің төмендігін, тіпті қорқыныштылығын әдейі пайдаланғысы келді (Чикет, 2021: 618). Барокко эстетикасы тұрғысынан қарайтын болсақ, мұнда «әдемі ұсқынсыздық» бірде парадокс, бірде оксюморон болады.

1821 жылы Н. Остолопов құрастырған «Ежелгі және жаңа поэзия сөздігі» кітабында: «Егер бірнеше метафора қатар келсе, онда олардың құрамында орайласпайтын ойлардың болмауын қарастыру қажет. Ондай жағдайда от пен су бірге бола алмайтыны сияқты метафора да әділетсіз болады...» деп жазады (Остолопов, 1821: 112). Көріп отырғанымыздай, XIX ғасырдың басында оксюморон жеке поэтикалық құбылыс ретінде ерекшеленбейді және нақты анықтамасы жоқ, негізгі троп түрлерінің бірі метафораның мысалы ретінде ғана қарастырылған. Яғни оксюморонның троптық табиғатын анықтаған Н. Остолопов деп айтуға негіз бар. Сонымен қатар ол оксюморонның негізгі ерекшелігі туралы: «оксюморон ойлардың әділетсіз, бұрыс қосындысы – бұзушылық болып есептеледі, ойға қонымсыз болуына байланысты оның шығармашылық туындылар құрамында кездесуге хақы жоқ», – деп оксюморонның көркем шығарма мазмұнында кездесуіне қарсылық білдіреді. Дегенмен де біз Н.Остолоповтың соңғы ойымен келіспейміз. Оксюморон құбылысы қаншалықты бұрыс қосынды болғанмен, ол көркем туындының ажарын, таным тереңдігін, автордың суреттеп отырған оқиғаға, кейіпкерге қатысты ой-пікірін айқындайды, сондықтан біз оксюморонның көркем шығармадағы рөлін жоққа шығара алмаймыз.

XIX ғасырдың В. Дальдің «Ұлы орыс тілінің сөздігі» (1880-1882), «Үлкен энциклопедия», С.Н. Южаков редакциясымен басылып шыққан «Әртүрлі білім салалары бойынша қол жетімді мәліметтер сөздігі» (1896), Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефронның «Энциклопедиялық сөздік» (1897), «Гранат орыс библиографиялық институтының энциклопедиялық сөздігі» (1910-1920) сияқты белгілі сөздіктерінің құрамында оксюморон туралы мақалалар жоқ.

Брусенская Л.А., Гаврилова Г.Ф., Малычева Н.В. атты ғалымдардың авторлығымен жазылған “Учебный словарь лингвистических терминов” сөздігінде оксюморон құбылысы былай сипатталады: “Оксюморон – семантическая фигура слова, состоящая в приписывании понятию несовместимого с этим понятием признака, в сочетании противоположных по смыслу понятий, которое представляется абсурдным, но на деле вскрывает противоречивую природу объекта описания: *живой труп, молодые старички, спешит медленно*. Эта фигура создается на основе антонимии” (Брусенская, Гаврилова, Малычева, 2005: 23).

Дәстүрлі түрде оксюморонды бір біріне қарама-қарсы лексикалық бірліктерден тұратын стилистикалық фигура ретінде қарастыратын О.С. Ахманованың лингвистикалық терминдер сөздігіне сай, «оксюморон» (греч. *οξυμορον* – остроумно-глупое) – екі антонимдік түсініктің қосындысынан тұрады. Мысалы: «тәтті ауру». Бұл жерде, әрине, себеп-салдар логикасы негізінде өзара әрекеттесетін оксюморон анықтамасының таза лингвистикалық категорияларына баса назар аударылады.

Л.И. Тимофеева мен С.В. Тураеваның «Әдебиеттану терминдер сөздігінде» оксюморон көркемдегіш троп ретінде қарастырылады – «мағынасы жағынан қарама-қарсы

сөздердің, түсініктердің қосылуы нәтижесінде пайда болатын жаңа мағыналық сапа». З.В. Кравченко «Наблюдение над оксюморонами в русском языке» атты мақаласында жалпы оксюморондардың мағынасына тоқталады (Курегян, 2007: 6). Автордың ойынша, оксюморон адамның сыртқы келбетін, сезімін, көңіл-күйін білдіре алады. Мұнда оксюморонның көркем шығармадағы кейіпкер психологиясына қатыстылығын анық байқаймыз. Себебі, бұл мақалада оксюморон көркемдік троп түрінде қарастырылып, бейнелеу мен эстетикада күшті екені айқындалады. Көркемдік мәнерлілік пен бейнелілікке баса назар аударылады, соның арқасында көркем шығарманың мағынасы байиды.

Зерттеудің құндылығы. Зерттеудің барысында қол жеткен нәтижелер мен тұжырымдарды әдебиеттану, әдебиет теориясы бойынша арнайы курстарда, семинарларда теориялық және практикалық материал ретінде пайдалануға болады. Зерттеуде талдау жасалған деректерді әр түрлі түсіндірме және тақырыптық сөздіктер құрастыруда қосымша материал ретінде қолдануға болады.

Қорытынды. Оксюморон көркем шығармадағы автор мен кейіпкер арақатынасын танытуға және автор позициясын айқындауда маңызды рөл атқарады. Сондай-ақ суреткердің ұшқыр қиялы мен нәзік сезім-түйсігін бейнелеп көрсету құралы екенін айқындадық. Поэтика категориясы ретінде оксюморонның қазақ және орыс тілдеріндегі ерекшелігін қарастыра отырып, олардың қызметі ортақ екенін байқадық. Ақындардың өз өлеңдерінде «тірі өлік» оксюморонын қалай пайдаланғанын көрсете отырып, оның кейіпкер психологиясын, ақынның сезімін жеткізудегі қызметін анықтадық. Осылайша, оксюморон – бұл шындықты сипаттау мен құрудың нормативтік жағымен тығыз байланысты құбылыс. Бұл байланыс шындықтың эстетикалық және эмоционалды-психологиялық көзқарасындағы өзгерістің көрсеткіші ретінде қызмет етеді.

Кажытай Б.К.¹, Оразбек М.С.²

*Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева,
Астана, Казахстан.*

*E-mail: k_azhytay@mail.ru, makpal_zere@mail.ru
ORCID: 0000-0002-2635-702X, 0000-0002-0703-3142*

Оксюморон – поэтическая категория

Аннотация. В данной статье раскрывается специфика оксюморона как феномена поэтики, а также определяется сущность оксюморона на основе работ лингвистов, психологов, литературоведов и философов. Определение поэтических особенностей оксюморона следует начинать, прежде всего, с систематизации взглядов на его природу. В связи с этим, используя формально-логический метод систематизации материала, мы рассмотрели определения, данные оксюморону в научно-методической литературе, базовых словарях и энциклопедиях со справочными материалами. Эти определения обычно служат общим подходом, основанным на исследованиях авторов учебных пособий и исследовательской литературы.

Такой принцип систематизации позволяет, во-первых, проконтролировать основные моменты формирования представления об оксюмороне как поэтической категории, во-вторых, выявить актуальные для исследователей семантические, стилистические, структурно-логические, художественно-поэтические аспекты анализа оксюморона, выявляет принципы и закономерности сравнения и уточняет его сущность.

Ключевые слова: оксюморон, противоречие, диада, поэтический оксюморон, стилистический прием.

Kazhytay B.K.¹, Orazbek M.S.²

L.N.Gumilyov Eurasian National University

Astana, Kazakhstan

E-mail: k_azhytay@mail.ru, makpal_zere@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2635-702X, 0000-0002-0703-3142

Oxymoron – poetic category

Abstract. This article reveals the specifics of the oxymoron as a phenomenon of poetics and defines the essence of the oxymoron based on the works of linguists, psychologists, literary critics and philosophers. The definition of the poetic features of the oxymoron should begin, first of all, with the systematization of views on its nature. In this regard, using the formal-logical method of systematization of the material, we examined the definitions given to the oxymoron in the scientific and methodological literature, basic dictionaries and encyclopedias with reference materials. These definitions usually serve as a general approach based on the research of the authors of textbooks and research literature.

This principle of systematization allows, firstly, to control the main points of the formation of the idea of the oxymoron as a poetic category, and secondly, to identify semantic, stylistic, structural-logical, artistic-poetic aspects of the analysis of the oxymoron that are relevant to researchers, identifies the principles and patterns of comparison and clarifies its essence.

Keywords: oxymoron, contradiction, dyad, poetic oxymoron, stylistic device.

Информация об авторах:

Кажытай Балнур Кызырбековна, докторант Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, *k_azhytay@mail.ru*, ORCID 0000-0002-2635-702X

Оразбек Мактагул Социалкызы, доктор филологических наук, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, *makpal_zere@mail.ru*, т.8-7051810177, id Scopus 56184747600, ORCID 0000-0002-0703-3142

Әдебиеттер:

Айғабылұлы А. Қазақ тілі лексикологиясы. – Алматы: Зият Пресс, 2007. – 66 б. (қаз).

Аймұхамбет Ж., Кішкенбаева Ж. Мифологиялық және поэтикалық «диада» //3. Ахметовтің ғылыми зерттеулері және қазіргі әдебиеттанудың теориялық мәселелері. Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана: Л.Н.Гумилев ағындағы ЕҰУ баспасы, 2013. – 110-115 б. (қаз).

Ақан М. «Тірі өлік» және тірілер... 2015, 1 б. https://vk.com/wall282460137_20 (қаз).

Али-заде А.А. Құтып // Ислам энциклопедиялық сөздігі. – М.: Аңсар, 2007. – 243 б. (орыс).

Әдебиеттану. Терминдер сөздігі. Үшінші басылуы. Семей-Новосибирск: Талер-Пресс, 2006. – 398 б. (қаз).

Әділбекова Ж.Қ., Ырсымбетова Н.А. Антонимдердің көркем мәтіндегі көріктеушілік қызметі // Қазақстанның ғылыми әлемі. №2 (36), 2001. – 22-24 б. (қаз).

Балақаев М., Жанпейісов Е., Томанов М., Манасбаев Б. Қазақ тілінің стилистикасы. Оқулық, 3-басылым. – Алматы: Дәуір, 2005. – 256 б. (қаз).

Брусенская Л.А., Гаврилова Г.Ф., Малычева Н.В. Лингвистикалық терминдердің оқу сөздігі. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 134 б. (орыс).

Жүсіпов А.Е. Амбивалентті-бағалауыштық тіркестер // ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы, №4 (103) 2007. – 84-88 б. (қаз).

Жүсіпов А.Е. Қазіргі қазақ тіліндегі қарама-қарсылықтың коннекторлары. ҚДА., – Астана: ЕҰУ баспасы, 2004. – 33 б. (қаз).

Жүсіпов А.Е. Тұрақты тіркестердің қайшылық туындатудағы лексикалық, грамматикалық прагматикалық көрінісі // ҚазҰУ хабаршысы. – Филология сериясы, №1 (131) 2011. – 33-36 б. (қаз).

Курегян Г.Г. Оксюморонның лингвопрагматикалық статусы (орыс тілі материалы бойынша). – Пятигорск, 2007. – 14 б. (орыс).

Левин Ю.И., Сегал Д.М., Тименчик Р.Д., Топоров В.Н., Цивян Т.В. Орыс семантикалық мәдени парадигмасы // Орыс әдебиеті (Гаага). 1974. № 7-8. – 49–51 б. (орыс).

- Норман Д. Мифологиядағы символизм. Кітапта: Әлемдік мәдениеттану ой-санасы. Он томдық. 2-том. Мифология. Құрылымы мен рәміздері. – А.: Жазушы, 2005. – 568 б. (орыс).
- Остолопов Н. Ежелгі және жаңа поэзия сөздігі: 3 бөлімді /– Санкт-Петербург, 1821. – 73 б. (орыс).
- Пушкин А.С. Шығармалар жинағы: 3 том. – М.: Көркем әдебиет, 1985–1986. – 528 б. (орыс).
- Салықбай Г. Кешіріндер келгенімді өмірге. – Алматы: «Қазығұрт», 2012. – 192 б. (қаз).
- Терминдер мен ұғымдардың әдеби энциклопедиясы/ Ред. А.Н. Николокина. РҒА қоғамдық ғылымдар бойынша ғылыми ақпарат институты. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – 1600 б. (орыс).
- Турсунова Л. XX ғасырдағы ағылшын көркем әдебиеті тіліндегі эпитеттің құрылымдық түрлері мен стильдік қызметі. Москва, 1974. – 198 б. (орыс).
- Философиялық энциклопедиялық сөздік. – М.: Совет энциклопедиясы. Бас ред.: Ильичёв Л.Ф., Федосеев П.Н., Ковалёв С.М., Панов В.Г. 1983. – 109 б. (орыс).
- Чикет О. Италияндық Қайта өрлеу өнеріндегі Сұлулық пен деформация: Антитеза, Парадокс, оксюморон және карама-қайшылықтардың сәйкес келуі // Өнер теориясы мен тарихының өзекті мәселелері: Мақалалар жинағы. Т. 11. Ред. А.В. Захарова, С.В. Мальцева, Е.Ю. Станюкович-Денисова. - Санкт-Петербург: Санкт-Петербург университеті. Баспасөз, 2021, – 618-625 б. ISSN 2312-2129. <http://dx.doi.org/10.18688/aa2111-06-49> (ағылш).
- Шестакова Э.Г. Оксюморон поэтика категориясы ретінде – Донецк: НОРД-ПРЕСС, 2009. – 209 б. (орыс).

Литература:

- Адилбекова Ж.К., Ырсымбетова Н.А. Функция антонимов в художественном тексте // Научный мир Казахстана. №2 (36), 2001. – 22- 24 с. (каз).
- Айгабылулы А. Лексикология казахского языка. – Алматы: Зият Пресс, 2007. – 66 с. (каз).
- Аймухамбет Ж., Кишкенбаева Ж. Мифопоэтическая «диада» // 3. Ахметов и теоретические проблемы современного литературоведения. Материалы международной научно-теоретической конференции. - Астана: Изд-во ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2013. –110-115 с. (каз).
- Ақан М. «Живой мертвец» и живые... 2015. – 1 с. https://vk.com/wall282460137_20 (каз).
- Али-заде А.А. Кутб // Исламский энциклопедический словарь. – М.: Ансар, 2007. – 243 с. (рус).
- Балакаев М., Жанпеисов Е., Томанов М., Манасбаев Б. Стилистика казахского языка. Учебник, 3-е издание – Алматы: Дауир, 2005. – 256 с. (каз).
- Брусенская Л.А., Гаврилова Г.Ф., Малычева Н.В. Учебный словарь лингвистических терминов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 134 с. (рус).
- Жусипов А.Е. Амбивалентные-оценочные фразы // Вестник КазНУ. Филологическая серия, №4 (103) 2007. – 84-88 с. (каз).
- Жусипов А.Е. Коннекторы противоречий в современном казахском языке. КДА., - Астана: Изд-во ЕНУ, 2004. – 33 с. (каз).
- Жусипов А.Е. Лексическое, грамматическое и прагматическое выражение устойчивых выражений при образовании противоречий // Вестник КазНУ. - Филологическая серия, №1 (131) 2011. – 33-36 с. (каз).
- Куреган Г.Г. Лингвопрагматический статус оксюморона (на материале русского языка). АКД. – Пятигорск, 2007. – 14 с. (рус).
- Левин Ю.И., Сегал Д.М., Тименчик Р.Д., Топоров В.Н., Цивьян Т.В. Русская семантическая культурная парадигма // Русская литература (Гаага). 1974. № 7-8. – 49–51 с. (рус).
- Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н.Николокина. Институт научной информации по общественным наукам РАН. – М.: НПК «Интелвак», 2001. –1600 с. (рус).
- Литературоведение. Словарь терминов. Третье издание. Семей – Новосибирск: Талер-Пресс, 2006. – 398 с. (каз).
- Норман Д. Символизм в мифологии. В кн.: Мышление мировой культуры. Десять томов. Том 2 Мифология. Структура и символы. – А.: Жазушы, 2005. – 568 с. (рус).
- Остолопов Н. Словарь древней и новой поэзии: в 3-х частях /– Санкт-Петербург, 1821. –73 с. (рус).
- Пушкин А.С. Собрание сочинений: в 3-х т. – М.: Худ. лит., 1985 – 1986. – 528 с. (рус).
- Салықбай Г. Простите за то, что родилась. – Алматы: «Қазығұрт», 2012. – 192 с. (каз).
- Турсунова Л. Структурные типы и стилистические функции эпитета в языке английской художественной литературы XX века. Москва, 1974. – 198 с. (рус).

Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия. Гл. редакция: Ильичёв Л. Ф., Федосеев П. Н., Ковалёв С. М., Панов В. Г. 1983. – 109 с. (рус).

Чикет О. Красота и уродство в искусстве итальянского Возрождения: антитеза, парадокс, оксюморон и совпадение противоположностей. Актуальные проблемы теории и истории искусства: Сборник статей. Т. 11. Под ред. А. В. Захаровой, С. В. Мальцевой, Е. Ю. Станюкович-Денисовой. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет. Пресса, 2021. – 618-625 с. ISSN 2312-2129. <http://dx.doi.org/10.18688/aa2111-06-49> (англ).

Шестакова Э.Г. Оксюморон как категория поэтики. – Донецк: НОРД-ИРЕСС, 2009. – 209 с. (рус).

References:

Adilbekova Zh. K., Yrsymbetova N.A. (2001) The function of antonyms in a literary text // Scientific world of Kazakhstan. №2 (36). – 22-24 p. (in Kaz).

Aigabyluly A. (2007) Lexicology of the Kazakh language. - Almaty: Ziyat Press. – 66 p. (in Kaz).

Aimukhambet Zh., Kishkenbayeva Zh. (2013) Mythopoetic “dyad” // Z. Akhmetov and theoretical problems of modern literary criticism. The material of the international scientific and theoretical conference. - Astana: Publishing House of L.N. Gumilev ENU. – 110-115 p. (in Kaz).

Akan M. (2015) “The Living Dead” and the living... – 1 p. https://vk.com/wall282460137_20 (in Kaz).

Ali-zade A.A. (2007) Qutb // Islamic Encyclopedic dictionary. – М.: Ansar. – 243 p. (in Rus).

Balakaev M., Zhanpeisov E., Tomanov M., Manasbayev B. (2005) Stylistics of the Kazakh language. Textbook, 3rd edition Almaty: Daur. – 256 p. (in Kaz).

Brusenskaya L.A., Gavrilova G.F., Malycheva N.V. (2005) Educational Dictionary of Linguistic Terms. – Rostov-on-Don: Phoenix. – 134 p. (in Rus).

Chiquet O. (2021) Beauty and Ugliness in Italian Renaissance Art: Antithesis, Paradox, Oxymoron and Coincidence of Opposites. Actual Problems of Theory and History of Art: Collection of articles. Vol. 11. Eds A. V. Zakharova, S. V. Maltseva, E. Iu. Staniukovich-Denisova. — St. Petersburg: St. Petersburg Univ. Press. – 618–625 p. ISSN 2312-2129. <http://dx.doi.org/10.18688/aa2111-06-49> (in Eng.).

Kuregyan G.G. (2007) Linguopragmatic status of the oxymoron (based on the material of the Russian language). AKD. - Pyatigorsk. – 14 p. (in Rus).

Levin Yu.I., Segal D.M., Timenchik R.D., Toporov V.N., Tsivyan T.V. (1974) Russian semantic cultural paradigm // Russian Literature (Hague). № 7-8. – 49–51 p. (in Rus).

Literary Encyclopedia of terms and concepts (2001) Edited by A.N.Nikolyukin. Institute of Scientific Information on Social Sciences of the Russian Academy of Sciences. – М.: NPK “Intelvak”. – 1600 p. (in Rus).

Literary studies. Dictionary of terms. Third edition. (2006) Semey-Novosibirsk: Thaler-Press. – 398 p. (in Kaz).

Norman D. (2005) Symbolism in mythology. In: Thinking of World Culture. Ten volumes. Volume 2 Mythology. Structure and symbols. - A.: Zhazushy. – 568 p. (in Rus).

Ostolopov N. (1821) Dictionary of Ancient and New Poetry: in 3 parts /- St. Petersburg. – 73 p. (in Rus).

Philosophical encyclopedic dictionary. (1983) Moscow: Soviet Encyclopedia. Editorial board: Ilyichev L. F., Fedoseev P. N., Kovalev S. M., Panov V. G. – 109 p. (in Rus).

Pushkin A.S. (1985 - 1986) Collected works: in 3 volumes - М.: Hood. lit. – 528 p. (in Rus).

Salykbai G. (2012) Sorry for being born. – Almaty: “Kazygurt”. – 192 p. (in Kaz).

Shestakova E.G. (2009) Oxymoron as a category of poetics. – Donetsk: NORD-PRESS. – 209 p. (in Rus).

Tursunova L. (1974) Structural types and stylistic functions of the epithet in the language of English fiction of the twentieth century. Moscow. –198 p. (in Rus).

Zhusipov A.E. (2007) Ambivalent-evaluative phrases // Bulletin of the Treasury. Philological Series, No.4 (103). – 84-88 p. (in Kaz).

Zhusipov A.E. (2004) Connectors of contradictions in the modern Kazakh language. KDA., - Astana: ENU Publishing House. – 33 p. (in Kaz).

Zhusipov A.E. (2011) Lexical, grammatical and pragmatic expression of stable expressions in the formation of contradictions // Bulletin of KazNU. - Philological series, No. 1 (131). – 33-36 p. (in Kaz).